

3. Szkoła jako wspólnota

Szkoła jest częścią społeczności lokalnej i powinna korzystać z jej zasobów – ludzi, miejsc, instytucji – a równocześnie włączać się w życie swojej wspólnoty. Uczniowie i uczennice poznają strukturę polskiego systemu edukacyjnego oraz funkcję szkoły. Dowiadują się, kto jest odpowiedzialny za jej funkcjonowanie. Poznają też członków społeczności szkolnej (uczniowie, rodzice i nauczyciele), analizują zakres i formy działania samorządu oraz jego miejsce wśród innych organów w szkole oraz szukają pomysłów na jego efektywne działanie. Lekcja uświadamia również, jakie prawa i wolności przysługują uczniom.

CELE LEKCJI WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Uczeń/uczennica:

- przedstawia funkcje szkoły – dział III pkt 1;
- charakteryzuje klasę szkolną i życie szkolnej społeczności; przedstawia działania samorządu uczniowskiego – dział III pkt 2;
- wymienia prawa i obowiązki ucznia; rozpoznaje przypadki naruszania praw uczniów oraz pracowników szkoły; przedstawia sposoby dochodzenia praw, które zostały naruszone – dział III pkt 3;
- **poza podstawą:** przedstawia strukturę polskiego systemu edukacyjnego; charakteryzuje pozalekcyjne koło zainteresowań; wyjaśnia, jak przeprowadzane są wybory organów samorządu szkolnego.

PO ZAJĘCIACH UCZEŃ/UCZENNICA POTRAFI

- przedstawić członków społeczności szkolnej i wyjaśnić, na czym polega ich odpowiedzialność za funkcjonowanie szkoły;
- wyjaśnić, co to jest samorząd uczniowski;
- interpretować zapisy statutu własnej szkoły dotyczące uprawnień samorządu uczniowskiego;
- ocenić przydatność samorządu działającego w jego szkole w rozwiązywaniu problemów uczniów;
- wyjaśnić, w jaki sposób w szkole wybierane są władze samorządu, oraz ocenić, na ile wybory te są autentyczne i demokratyczne;
- wymienić, jakie prawa mu przysługują, oraz wskazać sposoby działania, jeśli zostaną one naruszone.

METODY PRACY

- burza mózgów
- praca w grupach lub w parach
- praca z tekstem
- rozmowa nauczająca
- ranking diamentowy

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- statut szkoły
- fragment ustawy o systemie oświaty (na stronie KOSS online)
- fragment Konwencji o Prawach Dziecka (także w KOSS online)

JAK PRZEPROWADZIĆ ZAJĘCIA?

WPROWADZENIE

1. „Szkoła to...” (praca własna, praca w parach, rozmowa nauczająca). Poproś uczniów i uczennice, aby każdy samodzielnie (na kartce) dokończył na dziesięć różnych sposobów zdanie: „Szkoła to...”. Podaj przykład: „Szkoła to miejsce, w którym spotykam się z przyjaciółmi”. Następnie poleć, by w czwórkach porównali swoje odpowiedzi oraz odrzucili te najbardziej banalne i prowokacyjne. Niech wspólnie się zastanowią, jak postrzegają szkołę. Czy ich opinie są zgodne, czy też się różnią? Jeśli się różnią, to czym? Następnie przedstawiciele każdej z grup prezentują wnioski na forum klasy (patrz: ćwiczenie na s. 58). Podsumowując to ćwiczenie, wyjaśnij, że szkoła, podobnie jak inne instytucje publiczne, nie działa w próżni. Jej prawidłowe funkcjonowanie wymaga współpracy z wieloma instytucjami. Warto, by uczniowie i uczennice wiedzieli, z jakimi urzędami, organizacjami czy osobami współpracuje szkoła, skąd się biorą środki na jej utrzymanie, kto podejmuje decyzje dotyczące najważniejszych problemów. Szkoła to przecież nie tylko miejsce, gdzie uczniowie zdobywają wiedzę, ale także miejsce, gdzie nabywają różne umiejętności potrzebne w dorosłym życiu. W szkole nawiązują pierwsze trwałe kontakty z rówieśnikami, uczą się podstawowych reguł społecznych (wprowadź koniecznie określenie „szkoła to wspólnota”).

2. „Czego nam brakuje?” (burza mózgów). Poproś uczniów i uczennice, aby szybko wymienili, czego im brakuje w opisanej wcześniej wspólnotcie szkolnej, co ułatwiłoby im naukę oraz inne działania (patrz: ćwiczenie na s. 62). Odpowiedzi zapisuj hasłowo na tablicy. Nie komentuj, ale wykreślcie wspólnie najbardziej absurdalne propozycje. Poleć im, by podczas następnego ćwiczenia, w którym będą próbowali definiować zadania członków społeczności szkolnej, zastanowili się, kto mógłby się zająć załatwieniem proponowanych przez nich spraw.

ROZWINIĘCIE

3. „Szkoła – instytucja i społeczność” (praca własna, praca z tekstem, rozmowa nauczająca). Poleć uczniom, by każdy indywidualnie przeczytał tekst „Szkoła – instytucja i społeczność” (s. 58–59). Ich zadaniem będzie wynotowanie w zeszytcie, we wcześniej przygotowanej tabeli, wszystkich wymienionych tam członków społeczności szkolnej – w lewej kolumnie wypisują członków, a w prawej – własne pomysły na zadania, jakie mogą realizować w szkole. Ochotnicy odczytują swoje propozycje.

Uzupełnij pomysły uczniów, opowiadając o zadaniach dyrektora szkoły, rady pedagogicznej i rady rodziców (skorzystaj z tabeli „Kto i za co odpowiada” na s. 60); w tym czasie uczniowie uzupełniają tabelę w zeszytcie. Zastanówcie się wspólnie, co łączy wszystkich członków szkolnej społeczności oraz jakie mają względem siebie oczekiwania. Wyjaśnij im też, że wymienieni przez nich uczniowie to samo-

rząd uczniowski. Dodaj też, że tego określenia używa się także w odniesieniu do „uczniowskich władz” reprezentujących uczniów w szkole.

4. „Co może samorząd uczniowski i klasowy?” (praca z tekstem, praca w parach). Poleć uczniom, by w dwójkach zapoznali się z odpowiednimi zapisami w ustawie o systemie oświaty oraz w statucie szkoły dotyczącymi kompetencji samorządu uczniowskiego. Mogą też przeczytać tekst w podręczniku „Co może samorząd uczniowski i klasowy?” (s. 61–62). Poproś, by się zastanowili, które z tych kompetencji w rzeczywistości posiada ich samorząd szkolny, a które zapisane są tylko na papierze; uczniowie każdą swoją opinię powinni potwierdzić przykładem lub ją uzasadnić. Następnie uczniowie i uczennice prezentują swoje wnioski na forum klasy.
5. „Wybory” (rozmowa nauczająca). Zapytaj uczniów, czy brali udział w ostatnich wyborach do samorządu? Poproś, aby opowiedzieli o swoim dotychczasowym udziale w wyborach do samorządu, wskazując, co jest ich zdaniem warte naśladowania, a co powinno zostać zmienione. Wyjaśnij, co określa ordynacja wyborcza (zasady wyboru i odwoływania władz samorządu uczniowskiego) oraz jak można zorganizować takie wybory. Zachęć, by przed kolejnymi wyborami samorządowymi skorzystali z materiałów opublikowanych na stronie KOSS online i Samorząd uczniowski (<https://angazuj.ceo.org.pl/tematy/samorząd-uczniowski/>) i wspólnie się zastanowili, w jaki sposób zorganizować wybory w szkole, aby kandydaci reprezentowali wszystkie grupy uczniów, żeby zagłosowało jak najwięcej wyborców i żeby zrobili to świadomie.

Zeszyt
ćwiczeń
s. 32
ćwicz. 3

Uwaga! Materiał poza podstawą programową. Decyzję o realizacji ćwiczenia zostawiamy nauczycielce lub nauczycielowi.

6. „Prawa ucznia” (rozmowa nauczająca, ranking diamentowy, praca w grupach). Wyjaśnij, że prawa ucznia to pojęcie umowne. Uczniom przysługują przecież takie same prawa jak wszystkim ludziom, a ze względu na wiek także prawa, jakie przysługują dzieciom. Wypisz na tablicy nazwy dokumentów zawierających zestaw tych praw (patrz: „Prawa ucznia” na s. 64). Zaproponuj teraz, aby uczniowie – pracując w grupach – wybrali najważniejsze prawa dziecka. Rozdaj zespołom fragmenty Konwencji o Prawach Dziecka. Przydziel każdemu jedno prawo. Niech odczytają je na głos i wspólnie się zastanowią, które z nich dotyczą życia szkolnego (np. prawo do edukacji, prawo do zrzeszania się, prawo do odpoczynku itp.). Pracując metodą rankingu diamentowego, wybierają te, które są dla nich najistotniejsze, i zapisują je w zeszycie. W tych samych zespołach szukają przykładów łamania praw, które wybrali jako najważniejsze. Poproś przedstawicieli o ich podanie, wypisz je po jednej stronie tablicy. Wspólnie zastanówcie się, co można zrobić w każdym z wymienionych przypadków.

Zeszyt
ćwiczeń
s. 32
ćwicz. 5

Nauczyciel uzupełnia informacje, posługując się tekstem o prawach ucznia oraz „Co zrobić, gdy twoje prawa zostały naruszone?” (patrz: ramka na s. 64–65).

Zeszyt
ćwiczeń
s. 33
ćwicz. 6

ZAKOŃCZENIE

7. Podsumowanie (praca w grupie). Zachęć uczennice i uczniów, by krótko porozmawiali o tym, jak się czują w szkole i wspólnie zastanowili się, co można zrobić, by szkoła była miejscem przyjaznym i otwartym na ich pomysły. Podczas rozmowy uczniowie mogą wykorzystać kostkę ewaluacyjną (jej wzór znajduje się w „Zeszycie ćwiczeń” na s. 33). Warto przygotować większą kostkę, z rysunkami uczniów, a wówczas będzie można z niej korzystać w różnych sytuacjach, nie tylko wtedy, gdy uczniowie będą rozmawiać o szkole, ale także o klasie i panującej w niej atmosferze (np. na godzinie wychowawczej).

8. „Obowiązki, obowiązki...” – praca domowa tylko dla ochotników. Przypomnij, że oprócz praw uczniowie i uczennice mają także obowiązki (patrz: ćwiczenie na s. 65). Poleć, by w domu wypisali ze statutu szkolnego wszystkie obowiązki (w zeszytach!).

ĆWICZENIA DODATKOWE

→ **„Struktura polskiego systemu edukacyjnego”** (krótka rozmowa nauczająca). Zwróć uwagę uczniów, w jaki sposób zmieniła się struktura polskiej szkoły po ostatniej reformie. Warto ich zapytać, co dla nich oznacza taka zmiana – jakie widzą jej plusy, a jakie minusy.

Uwaga! Materiał poza podstawą programową. Decyzję o realizacji ćwiczenia zostawiamy nauczycielce lub nauczycielowi.

→ **„Nasza szkoła w internecie”** (praca indywidualna). Zachęć uczniów, by w domu (z rodzicami lub bratem czy siostrą, którzy nie chodzą do waszej szkoły) obejrze- li stronę internetową szkoły. Zanim zaczną wspólnie przeglądać stronę, niech się zastanowią, jakich informacji szukają i czego chcieliby się dowiedzieć o szkole? Następnie niech sprawdzą, czy informacje te zostały opublikowane i są łatwo dostępne (można je szybko znaleźć). Poproś, by zrobili listę informacji lub dokumentów, których nie znaleźli na stronie internetowej szkoły, a także wskazali, co utrudniało im poszukiwania. Możecie na koniec zajęć przekazać taką listę osobom zajmujących się obsługą waszego szkolnego serwisu.